

JOAN PERUCHO: MIRÓ, MONT-ROIG I PAPALLONES MULTICOLORS (1)

Hi ha històries que es van definint poc a poc, molt lentament. Són com aquelles coves màgiques de la muntanya de l'ermita: la pedra roja es colpejada suaument pel vent del mar... i sense adonar-nos-en es va creant una deliciosa arquitectura natural.

En aquell número monogràfic que “RESSÒ” va dedicar a Joan Miró (1984) hi vaig fer un text (“Joan Miró: mans volant cap a les constel·lacions”, pàg.31) on ja citava una narració de Joan Perucho íntimament relacionada amb Mont-roig (“El cavaller, les papallones i Joan Miró”). També en aquell número, el company Raül (Ruiz) en publicava un altre dedicat a la probablement inexistent però molt versemblant “Constel·lació núm. 24” on hi esportava la presència de Perucho (1).

Anys enrera, en Raül m'havia fet descobrir aquella meravellosa novel·la “LES HISTORIES NATURALS”. Era sorprenent, captivadora; a més, el tema central, gran part d'ella, tocava uns indrets prou a prop meus i estava ambientada en un context històric del qual ens havien arribat algunes circumstancials anècdotes. Pratdip era aquell poblet de “muntanya” que hi havia més enllà del meu Mont-roig, després d'unes inacabables corbes en una carretera on el paisatge es transforma a cada girada. I, de la darrera “carlinada” sabíem petites històries dels avis dels nostres avis en un Mont-roig en el que els carlins s'amagaven en algunes

golfes o saltaven pels terrats tot fugint; d'aquells dos casinos: el “Centre Legitimista” (Casino de Dalt) i “El Porvenir Democràtic” (Casino de Baix), dels carlins i liberals. Històries que m'han arribat escrites de la mà del meu avi Cisquet Rom.

Fa més o menys un any, vaig començar el projecte de fer un llibre i un video sobre Joan Perucho. En moltes hores de conversa amb ell, amb un magnetòfon com a mut testimoni, de tant en tant saltaven referències a Miró i Mont-roig; i, vaig decidir demanar-li de fer una petita xerrada sobre el tema que ara sortirà publicat per primer cop.

Durant molt anys, Perucho fou amic i coneixedor de Miró; el visitava a la seva “masia” de Mont-roig. I li ha dedicat prou textos a la seva persona i obra.

“ EL TRIANGLE TARRAGONÍ ”

En aquest llibre (que he fet amb el company J.M. Garcia Ferrer), a més de la llarga entrevista hi ha, fonamentalment, dos grans blocs de textos: el dedicat al “Cinema/Fotografia” i al que nosaltres hem batejat com “El triangle tarragoní: Albinyana, Gandesa, Pratdip (i Picasso/Horta de Sant Joan i Miró/Mont-roig).

Aquest “triangle tarragoní” és molt important per en Perucho. El “senyor Perucho” va ésser molts anys jutge a la “molt lleial, heroica i immortal ciutat” de Gandesa (va ésser assetjada sense èxit set vegades pel molt famós general carlí Cabrera). I, des de Gandesa va començar a conèixer i estimar

aquestes terres tan “allunyades”: Terra Alta, Ribera d'Ebre i Priorat. Un dia, anant en tren de Barcelona a Gandesa, en passar prop de Falset, va comentar a un vellet que estava assegut davant seu, que era molt impressionant aquella serralada que es veia mirant el mar, i, aquell li contestà amb un inquietant “ai, mare meva !, i molt perillosa”. I, corprès, escoltà que darrera aquelles magnífiques Moles hi havia un poblet anomenat Pratdip on hi regnen els llops i els molt ferotges i sanguinaris “dips” que, temps era temps, eren els amos d'aquells paratges. Encuriós se'n va anar a Pratdip a l'endemà mateix, va recórrer el poble i va visitar l'ermita de Santa Marina on li semblà descobrir una possible imatge d'un “dip” en una figura antropomorfa mig borrosa que trepitja la santa en un escut que hi havia al llindar de la porta. Era el naixement de la seva més famosa novel·la “LESHISTORIES NATURALS” (traduïda a més de vint idiomes).

Pratdip, al peu de la serra de Llaberia, l'aproparà (uns anys després) al Mont-roig de Miró, a les terres del Baix Camp.

El “triangle” es tanca amb Albinyana. Des de fa molts anys, Perucho hi té una meravellosa casa, al carrer Major. És un poblet uns pocs quilòmetres amunt de El Vendrell (Baix Penedès), amb els camps plens de vinyes, oliveres i avellaners, i famós per aquella cosa del “Rioleon Safari”. La seva és una casa enorme, d'una presència magestuosa, que sap guardar l'encís dels temps antics:

una porta i un tros de muralla romana, un saló gòtic, escales i passadissos on encara hi transiten (segons ell) ombres de la història. I, ara, impregnada de regalims de vida, de cultura, de Perucho; és plena d'objectes diversos d'aquestes contrades, records de viatges llunyans, exòtics artificis científics del segle passat, i quadres i més quadres, i llibres i més llibres. A fora, un ampli hort amb una immensa figuera on hi passa "les estones més felices, aquelles en què em veig acompanyat per la meva família i voltat pels meus amics i fantasmes". El so inaudible de la seva "Aurea Picuda" potser el faci llençar la imaginació cap aquella esplendorosa palmera del davant que sens dubte també "balanceja suaument la seva còrpora harmoniosa".

EL "DIP", "LLARG DE COPONS" I MONT-ROIG

A "LES HISTORIES NATURALIS", Antoni de Montpalau viu una extraordinària aventura a la recerca i per l'extinció del "dip". Un amic filòleg de l'heroi l'endinsarà pel camí del seu coneixement: "DIP ve de l'àrab i equival a ésser ferotge i és emprada sovint per a significar el xacal, àvid de sang. Una correcta etimologia del nom del poblet, Pratedip, seria, doncs, per consegüent, PRAT DEL DIP...".

La novel·la és una deliciosa narració sobre un vampir, una història blanca, un divertiment erudit sobre aquell ésser que "hom li atribueix diverses natures, tals com llop, ratapinyada, escurçó i qui sap quantes més...". Quan l'heroi arriba a Pratedip la descriu de la següent manera: "es troba, doncs, al mig d'aquesta orgia de bolets, cabres, perdius, lletugues i ma-

ragdes, encimbellada en el vesant d'una muntanya i coronada per un castell en runes. Uns grans prats s'hi estenen als peus, circumstància que degué influir en el nom de la vila...".

Dissortadament avui en dia aquest castell en ruïnes és un enorme dipòsit d'aigua que proveeix el poble, així com tampoc es conserva el rastre d'aquella figura antropòforme que citàvem abans que hi havia a l'ermita de Santa Marina. La versemblança ha esdevingut pura imaginació.

Tota la història és tan meravellósament fantàstica que calen anys i panys per convèncer a lectors llunyans de les nostres contrades. Alguna vegada he hagut

d'adreçar algun company incrèdul a la Gran Enciclopèdia Catalana per certificar la realitat d'aquest Pratedip, o algun que, ja convençut, va aprofitar que passava les vacances d'estiu a prop per anar a copsar visualment aquest tan màgic indret.

"Tot i que gràcies a mi Pratedip s'ha fet famós arreu del món, allà no sóc una persona grata. Diuen que jo els he donat fama de vampirs. Fins i tot algun cop m'ho han recriminat...", ens explicava, lamentant-se, en Joan Perucho en l'entrevista que li vam fer. Per cert, ara que me'n recordo, per què la gent (si més no la gent gran) de Mont-roig anomena el "Prat" i mai "Pratedip"? per què no

Joan Perucho

gosa pronunciar "dip"?

I, enmig de la història del "dip", apareix una citació de Mont-roig. En el seu recorregut des de la Barcelona de mitjans del segle passat fins Pratdip, Antoni de Montpalau, fa nit a Reus ("els impressiona, ja de lluny, per l'agradable perfum d'avellana torrada...") a casa d'un amic seu que és corresponsal de l'Acadèmia de Ciències; i, aquest li explica que "Pratdip és el país de l'ACONITUM LYCOCTONUM, dit vulgarment ESCANYALLOPS. La ruta més directe és la que passa per Mont-roig. Però de cap manera no us l'aconsello, car és el teatre d'operacions del nefast LLARG DE COPONS..." (2). Això fa que aquell heroi agafi el camí de Falset.

Qui fou aquest "nefast LLARG DE COPONS"?. En la pròpia novel·la hi trobem alguna citació més quan centrant el període històric (la guerra carlina de 1872 a 1875) parla d'un altre personatge que "restà fidel a la causa carlina i al seu rei i continuà una lluita desesperada i cavalleresca, moltes vegades desmentida per les felonies comeses pel voluntaris del Pep de l'Oli o del Llarg de Copons..." (3).

Sempre m'havia intrigat aquest LLARG DE COPONS. Temps enrera va caure a les meves mans el llibre "Carlins i Liberals" (4), i vaig poder assabentar-me mínimament sobre el personatge. En morí el rei Ferran VII (29 de setembre de 1833) es produeix la qüestió de la successió dinàstica entre el germà del rei (Carles) i la filla del rei (regnarà com Isabel II de 1833 a 1868); el 3

d'octubre es produeix l'insurgiment carlí. A Catalunya el primer crit de "Visca Carles V" es fa el dia 5 i surt de la boca d'en Manuel Ibàñez, àlies LLARG DE COPONS. La fama d'aquest començà en la revolta dels "malcontents" que s'inicià al Baix Ebre al 1826.

L'única referència que he trobat que li podés donar aquella fama de "nefast", fou una acció seva durant la guerra carlina de 1833 a 1839. LLARG DE COPONS era (junt amb Ros d'Eroles) un dels dos caps de l'important (15.000 voluntaris) exèrcit carlí a Catalunya, estaven sota les ordres d'Antoni Urbiztondo. En plena desfeta carlina a Catalunya (1833) ocupa Ribes de Fresser (Ripollès) i "saqueja impunement la vila, indignant tot-hom..." (pag.49).

El context de "LES HISTÒRIES NATURALS", amb aquella figura cabdal carlina del general Cabrera (el molt famós "Tigre del Maestrat"), m'ha arribat amb una corrandà que entonava la meua àvia Dolores Tost (de "ca la Pobreta"):

"Carles setè diu que vol venir amb trenta mil homes a fer guerra aquí.

Que vingui, que vingui, que li donarem corrida li prendrem el sabre i la carabina"

(MOLT) BREU BIBLIOGRAFIA DE JOAN PERUCHO

1957 - Llibre de cavalleries (novel·la)

1960 - Les històries naturals (novel·la)

1965 - Roses, diables i somriures

1969 - Botànica oculta

1974 - Històries apòcrifes

1976 - Monstruari fantàstic

1981 - Museu d'ombres

- Les aventures del cavaller Kosmas (novel·la)

1983 - Incredulitats i devocions

- Pamela (novel·la)

1986 - La guerra de la Cotxinxina

1990 - Monstres i erudicions

1992 - Els jardins de la malenconia. Memòries

El 1985 es van començar a publicar les seves "Obres completes". En el moment actual ja s'han editat quatre volums.

NOTES:(1) A la molt àmplia introducció que fa en Fernando Valls a l'edició (en castellà) de "Rosas, diablos y sonrisas" (núm.137 de la col.lecció Austral, Espasa Calpe) hi ha dos comentaris que ens toquen a prop i que incideixen en aquesta "intuïció": "...gran parte de ellos. vidas imaginarias o biografías irreales, a la manera de las que compusieron Marcel Schwob, Cunqueiro o Raúl Ruiz, por citar uno de los últimos eslabones de la tradición..." (pàg.37), y "...sin el curioso y complejo mundo que Perucho arma en sus libros, quizás las importantes obras de Raúl Ruiz o Carlos Pujol no serían lo que son..." (pàg.44).

(2) "Les Històries Naturals" (pàg.78), núm. 69 de la col.lecció "El Cangur" d'Edicions 62.

(3) "Les Històries Naturals" (pàg. 34).

(4) "Carlins i Liberals" de Ramon Grabolosa. Editorial Aedos. Hi ha comentaris sobre el "Llarg de Copons a les pàgines 30,48,49 i 54.

MARTÍ ROM

JOAN PERUCHO: MIRÓ, MONT-ROIG I PAPALLONES MULTICOLORS (2)

ENTREVISTA: PERUCHO
PARLA DE MIRÓ.

Estàvem a Albinyana, a la petita casa, estudi de l'hort, dúiem tot el dia parlant amb Perucho i no volia acabar aquella sessió sense parlar de Miró (i Mont-roig). En encetar aquest tema el meu company va mirar-me tot iniciant un lleu somris de complicitat.

“El primer article que es va fer de Miró després de la guerra el vaig fer jo per la revista “Ariel”, era cap el 1945. Em vaig assabentar que llavors estava a Barcelona i vaig anar a veure'l acompanyat pel poeta i gran estudiós de Picasso, Josep Palau i Fabre. Tenia el seu estudi al Passatge del Crèdit. Miró era un home d'una extrema serietat, però alhora d'una gran educació, que de tant, et sorprenia amb el seu somriure curiós, especial. Vaig gosar demanar-li si em podia fer un dibuix que il·lustrés aquell text meu; me'l va fer i em va dir que me'l podia quedar. Va ésser el principi de la nostra amistat.

Aquell dia, en arribar a casa, vaig escriure un poema (“A Joan Miró”) que després vaig publicar al meu primer llibre: “SOTA LA SANG” (1947).

Anys més tard, Miró volia fer un llibre de bibliòfil (50 exemplars) i em va demanar que jo m'encarregués de fer un recull de textos diversos d'autors clàssics catalans, cadascun aniria acompanyat per una litografia. Va ésser “MIRO, LES ESSÈNCIES DE LA TERRA” (1967). I, quan vaig ésser

director de la col·lecció de llibres d'art de l'editorial “Polígrafa” vaig fer aquell “JOAN MIRÓ I CATALUNYA”(1968).

En tot aquest temps, el vaig visitar prou vegades a la seva masia de Mont-roig. Pujàvem dalt de la torre que culmina la casa per percebre el paisatge, les terres, aquell mar que es retallava per damunt dels garrofers, dels magestuosos eucaliptus i palmera de davant de la porta de casa seva. Em duia a passejar per la platja; i, recollia arrels deixades pel mar, palets de riera,...o una llauna de sardines que molt possiblement havia estat esclafada per un camió. Anàvem a l'ermita de la muntanya roja, al poble. Aquí, al meu estudi de la casa gran, tinc un petit objecte de Mont-roig, és un ruc de palla que feia un baster; Miró també en tenia un.

En aquesta època jo mateix vaig tenir un terreny a Mont-roig. Crec recordar que fou a l'inici d'allò

que s'anomenà estranyament MIAMI. La persona que volia urbanitzar-ho va pensar que podria aprofitar el nom de Miró per fer promoció i va oferir-li, penso, algun terreny; així com a diversa gent del seu voltant. Al tirar endavant la casa d'Albinyana, vaig vendre'l.

Miró impressionava tothom que el coneixia, parlava poc, tenia uns silencis llargs i eloqüents. Era intel·ligent, i un gran ingenu. Tenia retina, sabia mirar i captar; però, no tenia facilitat de paraula, d'argumentació. Sovint no trobava les paraules adients per fer un elogi d'una pintura i movia el braç, acompanyat d'un soroll onomatopèic, i concluïa amb un: “Això és molt important, eh?”.

Finalment, jo vaig tenir una curiosa intervenció al voltant de Miró. Crec que era l'any 1962, quan l'alcalde de El Vendrell em va parlar del projecte d'habilitar un vell palau per dedicar-lo a

museu d'art contemporani. Volia que cerqués artistes per deixar obra en dipòsit. Jo sabia que a Miró li agradaria poder tenir un "Museu Miró" d'un caire semblant al "Museu Picasso" de Barcelona; des del principi vaig creure que, si el projecte es presentava adequadament i es feia amb l'atenció necessària, acabaria acceptant-lo. Vaig parlar amb Miró i, en principi, li va semblar bé. Vam quedar que aniríem tots a visitar-lo a Palma per concretar la proposta. L'alcalde li va dur aquelles coses típiques d'una ampolla de licor de El Vendrell, uns "bufats", una bandera catalana. Miró va ésser generós, va dir que per gran que fos ho ompliria d'obra seva, de pintures i escultures; però, s'havia de fer ben fet, davant de notari. La cosa anava ben encaminada fins que l'alcalde va haver de presentar el projecte a la resta de l'equip de l'Ajuntament. Molts que no sabien qui era Miró, no coneixien la seva obra, es van espantar; deien que "allò" eren dibuixos "de nen", i s'hi van negar.

Fou una llàstima, doncs, podríem tenir amb facilitat el suport d'alguns bancs. Com tots sabem, més tard es va fer a Barcelona la FUNDACIÓ MIRÓ.

Sempre he pensat que a Miró li agradava que fos allà baix, a les contrades tarragonines.

ITINERARI DE MIRÓ/ MONT-ROIG EN ELS TEXTOS DE PERUCHO

Aquest recorregut es centra, fonamentalment, en quatre textos. Gosaria dir que n'hi ha dos que esclaten poèticament parlant de Miró, i d'altres dos que, d'alguna manera, són més descriptius, informen sobre la seva obra.

"EL CAVALLER, LES PALLONES I JOAN MIRÓ" (5) És una meravellosa i inversemblant narració sobre unes papallones multicolors misteriosament inexistents; se'm fa difícil descriure-la, no en canvi gaudir-ne. "HE MIRAT, SIMPLEMENT" (6) copsa aquelles presències que hi ha darrera l'obra mironiana: les herbes, els animalets, les pedres, l'olor del camp i del proper mar, el soroll de les canyes colpejades pel serè. En aquesta última, i tan sols deixant-me dur per una guspira sentimental, voldria remarcar les citacions que fa a aquells "Pi del Baltasar" i "Casa de carrabiners" de la platja de la Pixerotha; avui en

dia, tan "inexistents" com aquell castell de Pratsip que parlàvem abans. Aquestes dues narracions (són dels primers anys seixanta) les reproduïrem com a cloenda d'aquest assaig sobre Perucho i Mont-roig.

Dels altres dos textos, l'un fa tan sols una anotació sobre Mont-roig, "JOAN PRATS, COL·LECCIONISTA I PROMOTOR DE LES ARTS" (7), al parlar sobre aquest amic (entre d'altres coses) de Miró. "A vegades Joan Prats anava a passar uns dies a la finca del pare de Joan Miró, a Mont-roig. Baixava del tren en una estació solitària i minúscula, en la qual irrompia, quan es feia el silenci, la veu reiterativa i entretallada de les cigales. Sota un gran sol d'agost, apareixia pel camí polsós el carro del masover. La gent calçava espadenyes de llargues cintes sobre els mitjons negres, i l'aire duia pel cel el dolç perfum de les garrofes...

Ara que tothom té cotxe, gairebé ens hem oblidat d'aquella estació mig abandonada, del seu enorme dipòsit d'aigua i del seu gran rellotge del bell mig de la façana. Abans, allí s'establia la frontera real de Mont-roig per a molts que venien de lluny (de

Barcelona), allí els nostres peus tocaven per primer cop aquestes terres. La gent del poble sempre ha tingut tirada d'anar a pujar al tren a Reus, però els de "Les Pobles" (el propi Miró, els seus amics), els de "Els Prats" (jo mateix, teníem el "xalet" a tocar de l'estació) i els de "Les Aixermades" i "Planes" anàvem sempre allà. Molt probablement, aquell carro del masover del pare de Miró sigui el mateix que surt fotografiat per dos cops en el llibre "ATMOSFERA MIRÓ" (8) del que és coautor el propi Joan Prats. Aquesta "atmosfera" ve definida per un ampli conjunt de fotografies presentades en una seqüència de la qual esclaten sensacions (és un "fotoscop" diuen els seus autors Prats i Joaquim Gomis). A més de la importància evident, com a reflexió visual de l'entorn Miró, per a nosaltres en té un de molt particular: veiem un paisatge ja desaparegut, i de molt difícil versemblança avui en dia: hi ha tres fotografies de la platja de la "Pixerota" amb aquella casa de carrabiners, de la qual, ara tan sols hi deu quedar algun fonament un centenar de metres (potser?) mar endins i aquell "Pi del

Baltasar". Perucho, Miró, Joan Prats,... palmera, eucaliptus, pi. Com quan menges cireres, l'una et porta a l'altra.

El darrer text de Perucho que vaig a citar en relació amb Miró és "JOAN MIRÓ A BARCELONA" (9). Tot i que el títol pot fer-nos pensar el contrari, més de la meitat parla de Mont-roig. Perucho aprofita que hi havia una exposició de Miró a Barcelona per cercar, evidenciar, les arrels d'aquells quadres sorprenents. I, les arrels són, evidentment, Mont-roig. "Miró va constantment a Mont-roig... estima aquestes terres... va aprendre a Mont-roig tot el que té un sentit artesà... va veure com creix l'arbust i com es va configurant el fruit... Després es va adonar de l'esforç de la mà de l'home i l'acumulació lenta de l'experiència. Va contemplar, aleshores, com treballa el pagès... Va aprendre també a estimar la soledat i el silenci. Al vespre, en el dolç sopor dels camps. Miró escoltava el soroll dels carros tornant a la masia. Es feia fosc per moments...". Perucho ens va describint pas a pas, solc a solc, les vivències quotidianes del camp que van impregnar Miró. En l'anterior entrevista de

Perucho, aquest parlava que Miró, sobretot tenia "retina", copsava immediatament i visual la màgia oculta de les coses, de la natura. La mirada de Miró copsava la poètica de la realitat.

ACLARIMENT

Des del principi, des del moment que vaig escriure el títol d'aquest text, alguna cosa em neguitejava per dins. M'havia deixat dur per alguna sensació llunyana, vaig repetir-ho diversos cops i m'agradava cada cop més aquesta mena d'espiral final poètica de les "papallones multicolors". Bé, sabia que aquell text de Perucho i les papallones m'havia agradat des que el vaig llegir per primer cop, quan tots els amics encara èrem joves i vivíem. Sabia que alguna vegada, tan sols en nits de lluna plena i de suau calor, el destí et porta, et deixa a la porta de la quotidianitat, una paraula, una olor, un lleu moviment... si te n'adones i reacciones ràpidament i alhora tancant els ulls i la mà, uns instants després quan tornes a mirar la realitat, quelcolm ha succeït, un moment màgic amb presència d'oasi ens ha corprès. Llavors, tan sols llavors, és quan decideixes no obrir la mà.

Escribint aquestes pàgines, amb la mà esquerra fortament tancada, jo sabia que poseïa una d'aquelles papallones multicolors. Més tard, quan he fullejat aquell "FOTOSCOP" i he trobat (10) una fotografia d'una mena de tamboret baix de la masia de Miró, pulcrament brodat per la part superior amb unes fulles, flors i una papallona, he sentit com si quelcom es bellugués dins la mà. Una anotació deia que havia estat el model del quadre "Jeune fille au miroir".

Com he pogut, he anat cercant aquest quadre en els llibres que tinc de Miró. Finalment, quan l'he trobat (11)

he entès que ja res m'impedia d'obrir la mà, tenia la versemblant sensació que la meva papallona s'havia corporitzat en la del quadre. Instants després, encara m'arribava de la mà una suau i dolça olor a oasi.

MARTÍROM

NOTES:

(5) Narració del llibre "Incredulitats i devocions" (pàg.52) núm.147 de la col.lecció "El balanç" d'Edicions 62.

(6) Narració del llibre "Roses, diables i somriures" (pàg. 158) núm.19 de la col. "Llibres a mà" d'Edicions Destino/Edic.62.

(7) Narració del llibre "Una semàntica visual" (pàg.23), de la col. "Lletres catalanes" de Plaza Janés Editores.

(8) A les pàgines 58 i 59. Aquest molt curiós llibre es compon d'un text de James Johnson Sweeny i el "Fotoscop" de Joaquim Gomis i Joan Prats. Editorial RM.

(9) Narració del llibre "Una semàntica visual" (pàg.146).

(10) A la pàgina 49.

(11) En el llibre "Miró mirall" d'Alexandre Cirici Pellicer, pàg. 55. Ediciones Polígrafa.

JOAN PERUCHO: MIRÓ, MONT-ROIG I PAPALLONES MULTICOLORS (3)

"El cavaller, les papallones i Joan Miró" (del llibre "Incredulitats i devocions" d'Edicions 62, col·lecció "El balanci" núm. 147)

Durant els aciençats itineraris a la recerca d'inscripcions i medalles, Misser Luys Pons d'Ycart s'aturava a voltes, meravellat, escoltant el cant d'un ocell amagat a la forest, o parava el seu cavall per admirar la blavosa i perfumada flor del romaní. Tenia Pau Orosi ficat al cervell i volia de totes passades emular la seva fama i erudició. Quan retornava de les seves aventures arqueològiques es posava a parlar de seguida amb el pare i el sogre i els preguntava per les coses que ells havien vist. Fou "jutge general de les apel·lacions de la ciutat i Camp de Tarragona", ofici molt principal, de molta autoritat i preeminència, i en el llibre que va escriure sobre les grandeses d'aquesta ciutat ens parla d'Altafulla, La Selva, Riudoms, Salou, Constantí i Prades. És segur que devia conèixer també Scala Dei, Cornudella, Cambrils, Mont-roig i Pradip. Aquest home, tan ingènua-ment erudit, preguntava així mateix per les coses del camp: per les avellanes, pel cànem, pels vins, per les carabasses. S'aturava absort davant dels arbres, amoi-xava l'herba. Davant els aspres paisatges, dempeus a la vora de les cingleres, li xiulava i l'acarona-va amorosament el vent.

Aquest escriptor del Cinc-cents, que avui no llegeix ningú, va morir arrecerat a la falda d'aquesta terra. Altres han estimat també aquesta terra, com Antonio

Agustín, el dels "Diàlogos", que fou amic de Misser Luys. Han passat els segles, i hi ha gent que ha estimat aquesta terra, l'ha treballada i ha mort a la seva falda. Altres gents hi han passat davant, i l'han lloada. Altra gent, no. Alguns han fet arqueologia, car és terra propícia per a aquestes coses. El cavaller francès Alexandre de Laborde s'aturà, a finals del segle XVIII, a Tarragona i adoptà un aire de displicència i superioritat. La titllà de bruta, provinciana, i trobà els seus monuments no massa elegants d'estil. El camp li semblà regular. Travessà Salou i Cambrils, una

mica malhumorat, i pernoctà en una fonda de l'Hospitalet de l'Infant. "Chacun aujourd'hui y est reçu pour son argent; mais le voyageur ne doit s'y arrêter que par nécessité; car l'auberge est détestable." Per treure aquest mal gust de boca, uns anys després, segons afirmen les Memòries d'Agricultura i Arts de la Junta de Comerç de Barcelona, entraren per les costes de Barcelona nombrosos eixams de poètiques papallones multicolors. El poble menut va creure que eren larves turques o franceses, destinades a portar-nos la pesta de llevant. No passà res. Totes aterraren

amablement, alegrant amb la seva visió els camps i les ciutats. Tarragona devia estar molt bella amb les seves papallones dalt de la catedral, i el seu camp literalment meravellós.

Estic segur que avui dia hi ha molta gent que estima Tarragona. Ara, per exemple, un dels que estimen més Tarragona és Joan Miró. Tothom sap que Joan Miró és, després de Picasso, el pintor més gran del món i, naturalment, no hi ha necessitat de fer cap presentació de Joan Miró. El seu amor per la terra de Tarragona és proverbial i hom ha dit moltes vegades que en les seves pintures hi ha la llum de Mont-roig. És veritat. Hi ha, però, una altra cosa: hi ha la vida que li ha ensenyat Mont-roig. Sense Mont-roig, sense aquest camp de Mont-roig al qual Miró retorna una i altra vegada, no existirien aquests quadres fabulosament vius i desconcertants. A Joan Miró, com a tot gran creador, li interessa més la vida que l'art. Vull dir amb això que Joan Miró no estima Tarragona amb la passió d'un arqueòleg sinó amb la passió d'un pagès. És a dir, estima, com Misser Ycart, els seus extraordinaris monuments, però estima molt més Tarragona a través de les seves carabasses, dels seus avellaners, de les seves cols

i dels seus naps. Estima també la platja de Mont-roig i de Cambrils, però les estima en els moments de silenci, quan són fora els atabaladors banyistes. Llavors, tocant a l'onada, hi ha una vasta catifa d'algues i palets polits per l'aigua d'una manera estranya. N'hi ha de negres amb venes blanques, amb incrustacions de misterioses i poètiques flors petrificades. Diminuts crancs travessen veloçment. Joan Miró s'ajup i cull amb els seus dits una arrel que ha dut la mar. És una arrel morta terriblement viva. Quin portentós escultor ha fet això ?

Joan Miró s'ho pregunta contínuament. Medita sobre això. La vida té una expressió bella però terrible, i tot el que toca la mà de l'home neix mort. Joan Miró observa l'insecte, la sep que llisca pel fullam, l'escorça arrugada d'un garrofer. El tenen fascinat. Mai no segueix una pista falsa. Va a la vida directament, la cull amb cura i la posa a la capçalera del llit. A vegades, damunt l'asfalt de la carretera, veu una llauna, és una joia. Ningú no hi havia pensat, però aquesta joia lluu exclusivament i obscurament per a Joan Miró.

És un home silenciós. Estima aquesta terra de Tarragona, i l'estima amb un silenci ancestral,

que li ve de la sang dels avantpassats morts en aquesta terra. Joan Miró no hi va nèixer: veié la llum a Barcelona, en el deliciós i vuitcentista passatge del Crèdit. El pes de la gran urbs catalana és, però, relativament lleu si se'l compara amb el pes que en la seva sensibilitat tenen el camp i les muntanyes tarragonines. El seu avi era de Cornudella, poble a dues passes de la Siurana romànica i del gòtic i vetust de Prades. És un país fred i formós. A l'hivern, sota la neu, es gela l'alè i es beu el vi tocant a la llar encesa. Quan era un nen, Joan Miró anava els estius a la masia que el seu pare havia comprat a Mont-roig. El petit Joan Miró, com un d'aquests estels que anys després hauria de pintar, dansava pels camps la joiosa dansa de la llibertat i de l'aire, i els seus ulls d'infant silenciós i reconcentrat aprenueren a veure la vida entorn, i com batega, com esclata, com es transforma. Les coses anaven adquirint la seva real significació davant els ulls atònits de Miró.

Això no s'oblida fàcilment. Quan vingueren els temps de París, i quan la seva pintura era la més autènticament revolucionària que aleshores es feia, Miró no oblidava Mont-roig. Ni quan la comtessa de Noailles donava una

feita Miró no s'oblidava de Mont-roig. Li calia absolutament aconseguir un smoking, i ésser amable i somriure. Són legendaris els silencis de Miró. És curiós. Els rostres parlaven. Hi havia rostres coneguts: Breton, Éluard, Arp, Magritte. Les veus giraven i els rostres es reflectien en els miralls.

Quan Joan Miró pintà "la masia", la cosa semblava òbvia. Hemingway restà enamorat d'aquest quadre i decidí comprar-lo. Va fer moltes coses per tenir els diners que li calien, àdhuc féu la boxa. Hi havia els pollastres, els conills, el galliner, el gat, l'ase, el gos, la masovera fent la bugada, mil coses detallades minuciosament. Després, la pintura de Miró es subtilitzà i els objectes anaren despullant-se del seu embolcall. Els seus signes són, però, els signes de la vida que descobrí i segueix descobrint Mont-roig. Jacques Dupin ens diu que la preocupació de Joan Miró és "garder la tête froide. Ne pas perdre pied. Retrouver la terre ferme sous son pas. Obtenir la confirmation du réel, seul juge en dernière instance. Dans le langage de Miró, cela se prononce: retour à Mont-roig. Et Miró ne cessera jamais en effet de revenir à ses sources. Les allées et venues du peintre entre la Catalogne et Paris, entre la

campagne et la ville, rythmeront toute son existence, semblables au mouvement d'alternance et à la progression cyclique qu'il reconnaît en toutes choses et d'abord à l'intérieur de sa propre création".

Passo sovint davant d'aquests paratges estimats per Miró. A Falset, giro a la dreta i, per una mala carretera, baixo per la Torre de Fontaubella vers Mont-roig. El paisatge és impressionant. Quan arribo a la mola rogenca de la Roca, just damunt Mont-roig, m'agrada imaginar-me el cavaller Luys Pons d'Ycart preguntant per inscripcions i medalles, pel nom d'una planta o d'un ocell. Una mica més enllà, a la plana suau, es dreça la masia de Joan Miró. El dia és assolellat i tranquil. Llavors, una immensa volada de papallones enfosqueix per un moment el cel. N'hi ha de verdes, grogues, escarlates i blaves. S'aturen, lentes i silencioses, sobre els camps, molt vives i diminutes, misteriosament inexistents.

"HE MIRAT, SIMPLEMENT"
(del llibre "Roses, diables i somriures" d'Edicions Destino, col.lecció "Llibres a mà" núm. 19)

El cavaller somriu a flor d'ai-

gua entre l'ombra misteriosa de l'eucaliptus i el cant dels grills al capvespre, mentre la masia, com un vaixell, penetra a poc a poc vers la nit, vers la memòria nocturna i errant dels difunts. Robust i d'una alçada considerable, alguns papers de la família acrediten que cap al 1850 va viatjar per Europa central i arribà fins a Rússia per camins i ciutats estranyes, llengües intel·ligibles, violins hongaresos, patilles frondoses, cúpules desertes i pòlisses d'assegurances del Lloyd's. Moltes vegades maldava per desenganxar-se de la pintura i així sortir, com per una finestra, del marc daurat del quadre, penjat a mitja alçada de la paret. Hi ha també, a la sala, el retrat de la muller i el pare d'aquesta, així com el d'altres personatges el parentiu dels quals seria prolix d'escatir. Hom intercanvia silenciosos somriures. De tant en tant, un corc rosega una fusta i el temps s'escola per camins invisibles vers on es troben les veus parlades, les puntes al coixí de l'àvia, els gestos gentils o ardorosos, un dolcíssim tufet de podridura.

A la matinada tot és d'un color nacre i rosat. Les herbes i les petites flors boscanes es desperden i surten del somni. Els ocells canten. Tot és bell, rosat i nacrat.

A dues passes, una "mantis religiosa", dita altrament pregadéu, devora impassible, de viu en viu, una papallona policromada, de la qual perdura només el ritme lleument sotraguejat de les delicades potetes. Les aigües verdes corren pels salons de la terra ufanosa de Mont-roig i cobreixen també les pedres cantelludes, on es posa una molsa microscòpica i llisquent. Més amunt de Mont-roig, les terres pugen cap a Coldejou i la Torre de Fontaubella. Allí les cases són blanques de calç i hom utilitza uns ferros per a marcar el bestiar de significació evidentment oculta, secreta. A l'esquerra, entre les muntanyes, hi ha Pratedip, la vila del malarat Onofre, percaçat per Antoni de Montpalau, el científic, i més amunt, Llaberia entre boscatges alterosos. Darrera les se-

rres hom troba Vandellòs i, en el vessant de l'Ebre, Tivissa. A l'altra banda del coll de Falset, s'estèn, sota els peus, el Priorat amb les Vilelles, Porrera, Scala Dei, Gratallops i Cornudella. Encara més amunt, surten Prades, la vermella, i la romànica i aèria Siurana. Aquestes terres, a vegades, congrien boires i tempestes, i per l'agost hom evita amb cura la picada de l'escurçó. Quan plou, de la pols densa de les carreteres saltan els gripaus de pell litogràfica i mirada embuixada. Els centpeus estan a l'aguait, sota la humitat de les pedres, i esperen amb paciència la diminuta presa.

Colgat al llit, quan es fa de dia, hom sent a través dels camps el soroll de les rodes d'un carro. El soroll queda suspès a mig aire i dona el senyal perquè els retrats

emmudeixin i recomponguin llur postura habitual. Floten encara, per les estances, memòries perdudes entre els magres conreus del Caucas i la Transilvània. Les bèsties es desperten ara i hi ha remor d'aviram, d'eines campe-roles i lladrucs de gossos. El ruquet brama i s'està quiet com en el quadre que va comprar, ja fa tants anys, Hemingway. Damunt d'una taula de pedra, roman oblidada una piloteta de cuir, negra i vermella, que hom trobà al barri "xino" de Barcelona. Un conill rosega una fulla d'enciam.

Després ve el mar. La platja de Mont-roig és solitària, difícilment accessible als curiosos. Hom travessa camps de garrofers i, per les voreres dels camins, hi creix el perfumat fonoll. Contra la blavor del mar es retalla la copa d'un gran pi i la silueta, ara enderrocada, de la casa dels carrabiners. A la platja, vora el rompent de l'ona, hom hi cull arrels de forma fantàstica i pedres com vingudes d'un altre planeta. El mar ha dut una caixa esfondrada amb un rètol pintat de negre que diu "La Habana". El vent xiula hostil entre els canyissers.

He mirat, simplement. He vist la crueldat de l'insecte, la terra, els ferros del bestiar, les parets emblanquinades de les cases de pagès, la pilota, l'estrella i l'orenetta. Darrera tot això he vist també els ascendants que vetllen. Les mans han acarolat la pedra, el paper castigat per la pluja, l'aigua que corre. Mans com d'artesà han sostingut el gruix de les coses. S'ha fet el silenci. Darrera tot això hi ha la terra, el poble; hi ha per tant, aquesta terra i aquest poble.

MARTÍ ROM